

Otázka: Psychologie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): pajka

předmět zkoumání, metody výzkumu, dějiny – významné směry a postavy, teoretické a aplikované disciplíny, biologické a sociokulturní determinanty lidské psychiky

- věda psychice – o duši
- psych. jako samostatná věda se rozvíjí od 2. pol. 19. stol., do té doby byla součástí filozofie
- empirická věda: staví na zkušenostech a metodách pozorování

PŘEDMĚT ZKOUMÁNÍ

- studuje **duševní život člověka (*psychiku*)** - prožívání a chování, ale i vědomí a nevědomí

Fyziologická homeostáza:

Na organismus působí nějaký podnět z vnějšího prostředí (chlad, teplo) a dojde k podráždění receptorů (čidla, která máme např. na kůži v podobě tepelných tělísek, která snímají teplo a chlad), receptory přemění ten podnět na nerv. vzruch, který jde dostředivými drahami do CNS, kde se zpracuje a odstředivými drahami jde do efektoru=výkonný orgán (svaly, šlahy), dojde k prožívání (uvědomím si, že je mi zima) a k chování (začnu se klepat, drkotat zuby)

prožívání (vnitřní projevy)

- tvoří rysy osobnosti (lidské i ostatních živočichů), člověk si své prožívání uvědomuje od 3 let (do té doby si nic nepamatuje)
- je subjektivní (osobnostní), jedinečné, nedá se úplně poznat z chování člověka
- bohatší než chování

vědomé – uvědomujeme si podnět, který na nás působí

nevědomé (podvědomé) – podnět si nejsme schopni uvědomit, např. zautomatizovaná činnost (utíráš nádobí a už si to ani neuvědomuješ, přemýšlíš při tom nad něčím jiným)

chování

- **vnější** projevy, které ukazují ostatním naše vnitřní prožívání

- uvědomují si ho všichni živočichové

- zahrnuje všechny činnosti, pohyby, úkony, jednání, reakce, řeč, výrazy člověka mj. (pocení, pláč, rudnutí, blednutí, smích, mimika, změny v dýchání, držení těla atd.)

expresivní - vyjadřuje skutečné smýšlení a pocity

adaptivní - předstírání, stylizace

- **vědomí** - to znamená, že člověk si své prožívání uvědomuje
- **předvědomí** - obsahuje zážitky, myšlenky, které člověk již zapomněl, ale **může** si je kdykoliv vybavit (zahrnuje např. i dovednost hraní na kytaru)
- **podvědomí/nevědomí** - zkušenost, kterou si člověk **neuvědomuje** nebo nechce uvědomovat, vytěsňuje ji (automatická činnost, prožitky z minulosti a jejich následky, vytěsňené vzpomínky, impulsy, touhy), **SIGMUND FREUD**
- **kolektivní podvědomí**

METODY VÝZKUMU

K nejčastěji používaným výzkumným metodám a technikám v psychologii patří:
Pozorování

- sledujeme chování člověka v přirozeném prostředí

- sebepozorování - zaměřuje se na vnitřní prožitky, není objektivní

Experiment

- předem připravená modelová situace

přirozený - aplikuje se v přirozených životních situacích (např. ve třídě), zásahy do přirozeného prostředí nebývají vždy výrazné

laboratorní - probíhá v uměle vytvořeném prostředí, zaměřuje se například na vnímání, paměť, pozornost aj.

terenní - v přirozených podmínkách

- v průběhu nemůžeme zasahovat

Analýza produktu činnosti

- analýza veškeré soukromé dokumentace, dopisů, obrázků, deníků

-tuto metodu lze použít i pro zkoumání nepřítomné i nežijící osoby

Rozhovor - psychologické interview

- využití především v terapii

- výhodou rozhovoru proti písemnému testu je možnost sledovat reakce zkoumané osoby, projevy neverbální komunikace a doplnění odpovědí

- rozhovor je možné vést volný (*nestandardizovaný*), podle předem připravených otázek (*standardizovaný*)
- na počátku je důležité navodit pocit důvěry a uvolnění

Test (dotazník)

- dotazník se většinou využívá při zkoumání určitého jevu u více osob
- obsahuje předem připravené otázky

Projektivní test

- nejznámější - **Rorschachův test inkoustových skvrn** (co v tobě skvrny vyvolávají, co konkrétně připomínají)
 - obrázky, asociace slov, nedokončené věty
 - dopředlohy se promítají fantazie, přání, zábrany a úzkosti testované osoby
 - metoda není úplně přesná - její výsledky se využívají spíše jako doplňující k jiným metodám
- v psych. praxi i ve výzkumu se obvykle kombinuje několik metod, protože jejich kombinace pomáhá lépe vystihnout skutečnost**

PSYCHOLOGICKÉ OBORY

základní psychologické disciplíny

aplikované (užité) psychologické disciplíny

speciální psychologické vědy

ZÁKLADNÍ (TEORETICKÉ) PSYCHOL. DISCIPLÍNY

- podávají základní popis a vysvětlení psychologických jevů, jejich třídění a vzájemné vztahy

Obecná psychologie - podstata psychiky, psychické procesy, stavy a vlastnosti člověka

Sociální psychologie - objasňuje souvislost mezi psychikou a prostředím

Ontogenetická (vývojová) psychologie - studuje vývoj psychiky člověka od narození až po smrt

Psychologie osobnosti - zkoumá vlastnosti, vlohy, temperament, potřeby osobnosti

Psychopatologie - popisuje chorobné změny psychických jevů

Psychologická metodologie - řeší problémy, které souvisí s pochopením metodologických přístupů a jejich užití v psychologii

Dějiny psychologie - zkoumá vývoj psychologického myšlení během času od nejstarších dob

APLIKOVANÉ (UŽITÉ) PSYCHOL. DISCIPLÍNY

- zaměřují se na konkrétní obory lidské činnosti

Pedagogická psychologie - chování mezi učiteli a žáky, metody výuky, zákonitosti výchovy a vzdělávání

Poradenská psychologie - pomáhá orientovat se ve složitých situacích

Forenzní psychologie - psychika obviněných, obětí, svědků

Psychologie práce - studuje vliv prac. prostředí na prac. výkon, zabývá se ot. bezpečnosti

práce, mezilidskými vztahy na pracovišti

Klinická psychologie - psychické poruchy

Inženýrská psychologie - výroba strojů podle potřeb dělníků

SPECIÁLNÍ PSYCH. DOSCIPLÍNY

Psychometrie (orientuje se na konstrukce testů), **biopsychologie** (shromažďuje poznatky o biologicko-fyziologické determinace psychiky), **farmakopsychologie** (sleduje účinky léků na psychiku), **zoopsychologie**

Na vývoj lidské psychiky mají vliv následující determinanty (činitelé)

BIOLOGICKÁ DETERMINACE je určena samotným organismem člověka:

stavba a činnost nervové soustavy

- základní stav. jednotkou je **neuron**, skládá se z **těla a výběžků** (neuritů a dendritů)
- člověk má nejrozvinutější NS, to mu umožňuje vyšší duševní funkce
- NS má tři části: **centrální nervovou soustavu (CNS), periferní nervový systém (PNS) a vegetativní nervovou soustavu (VNS)**

CNS = mícha, prodloužená mícha (spojuje míchu a mozek, centra držení těla, pohybu, příjem potravy, trávení, vylučování a dýchání) a **mozku** (mozeček, střední mozek, mezimozek, koncový mozek- pokryt mozkovou kůrou,)

PNS - se skládá z nervů

VNS

- řídí a zabezpečuje činnost vnitřních orgánů a žláz s vnitřní sekrecí- pracuje autonomně - nezávisle na naší vůli
- vyvolává biologické potřeby, projevy duševního života (červenání, pocení...)

Činnost nervové soustavy

vzruch (zprac. info, zrychlí aktivitu orgánu či organismu, vybudí reflex), útlum (sníží až zastaví činnost orgánů), reflex (podmíněný, nepodmíněný)

dědičností

- to, co zdědím po svých předcích

- dědím vlohy (dispozice: odolnost, rychlost, umělecké vlohy), sklony k urč. nemocem, závislostem (alkoholismus 60-80 %)
- určuje nás temperament, některé tělesné znaky (barva očí, vlasů, tón hlasu)
- má vliv na inteligenci (až na 80 %), paměť

žlázami s vnitřní sekrecí (hypofýza, štítná žláza, slinivka břišní, brzlík,..)

- produkují hormony, ovlivňující naši psychiku, celkový vývoj při snížení či zvýšení hladiny hormonů dochází k řadě nemocem:
- hypofýza (produkuje růstový hormon: při nedostatku dochází k nanismu či gigantismu)
- slinivka břišní (produkuje inzulín: při nedostatku dochází k cukrovce)

biologické potřeby (voda, teplo, vylučování, plození, potrava, ...) - pokud neuspokojujeme své potřeby dochází k deprivaci

tělesný stav (únava, nemoc)

růst organismu

SOCIO - KULTURNÍ DETERMINACE

- prostředím, ve kterém vyrůstáme, společností, který nás obklopuje a sociálním prostředím
- sociální prostředí působí na živočichy i člověka

sociální prostředí se skládá z: **společenské normy** (zvyky, obyčeje, tradice, tabu,..) **tvoří kulturní vzorec**

spol. vztahy - rozhodující jsou **osobní vztahy**, především matka a dítě - pokud matka o dítě nejeví zájem, má to na něj trvalý dopad

výtvary lidské činnosti: architektura, móda, technické vymoženosti, umění (sochy, obrazy, hudba..)

socializace - proces začleňování člověka do spol, stává se sociální bytostí

- pomocí *sociálního učení*, které probíhá celý život, neustále, nikdy nekončí

rozdělení: primární - probíhá v rodině, končí ve 3 letech

sekundární - probíhá v rámci větších kolektivů (škola, kroužky, školka), působení vrstevníků

terciální - probíhá v dospělosti, přejímáním *společ. norem*

DĚJINY - VÝZNAMNÉ SMĚRY A POSTAVY

Experimentální psychologie: z. Wilhelm Wundt - vědecké zkoumání sebepozorováním

- založil první experimentální laboratoř

Behaviorismus (= chování) - je jeden z nejvýraznějších směrů

- **osobnost chápe jen jako souhrn návyků**

- přeceňuje roli výchovy, neuznává vrozené psychické dispozice

- prožívání považovali za nepřístupné

- **z. John B. Watson (USA)**, který navázal na výzkumy ruského fyziologa I.P.Pavlova, který objevil podmíněný reflex

Psychoanalýza

- **z. je vídeňský lékař Sigmund Freud (rodák z Čech)**, který se zaměřil na **zkoumání nevědomí**

- zdůrazňuje vliv **nevědomí** (minulé zkušenosti) na současné chování člověka, tvrdí že vědomí je jen doprovodné

- rozhodující úlohu přisuzoval **pudům**, zejména sexuálnímu pudu

- jeho pokračovatelem byl K.G. Jung, který se ale s Freudem rozešel ve zlém, kvůli své teorii kolektivního nevědomí

Analytická psychologie: p. C.G. Jung

- vytvořil teorie o *kolektivním nevědomí*, které je **všem lidem společné** a jejíž součástí jsou **achetypy** (pravzory, vrozené struktury - „matka se má starat o domácnost, muž ji má zabezpečit,...“)

Humanistická psychologie: z. *Abraham H. Maslow, Carl R. Rogers*

- stojí proti behaviorismu a psychoanalýze - zdůrazňovala tvořivost osobnosti a úlohu vědomí a sebeuvědomování

Kognitivní psychologie: p. *George A. Kelly (USA)*

- tvrdí, že hlavní úlohu mají poznávací procesy
- hlavní výzkumnou metodou je laboratorní experiment
- odmítá studium chování zvířat, podceňuje úlohu emocí, motivace a osobnosti při vysvětlení lidského chování

Současná psychologie

hlubinná psychologie - důležitá je složka nevědomí

- spojuje klasickou psychoanalýzu, analytickou psychologie, individuální psychologii (Adler, nesouhlasil s Freudem, pud je touha po moci)

Neobehaviorismus (z. Edward C. Toman), Kongnitivní psycho., Humani. ps.,

Transpersonální psychologie: p. americký psycholog českého původu Stanislav Grof

Fenomenologie - věci poznáváme tak, jak se nám jeví